

"Die uwe ziel gadeslaan"

Wanneer zij zegt: Zie, wij weten dat niet; zal Hij niet, die de harten weegt, dat merken? en die uwe ziel gadeslaan, zal Hij het niet weten? want Hij zal den mensch vergelden naar zijn werk. Spreuken 24: 12.

Ge kunt u niet aan het oog van uw God onttrekken. Ge kunt aan het oog van uw God niets onttrekken. Er is geen schuilplaats, geen heimelijke bergplaats, geen verborgen hoekje ronds om u heen, dat ge er ook maar iets in souden kunnen weg zetten, zodat Gods oog het niet zag. Gods oog ziet alles, altijd, allewegen. Ge kunt u nooit één oogenblik van den aanblik van Gods oog ontdoen. Ge kunt niets, wat dan ook, tusschen u zelf en Gods oog zetten, dat de blik van zijn Goddelijk oog er niet door heen dringt. Het eenige wat ge doen kunt, en wat verweg de meesten dan ook meestentijds doen, is er niet aan denken dat Gods blik aldoorringend op u rust; het vergeten, dat ge, met geheel uw wesen, steeds voor God bloot ligt; en zó te weeg brengen, dat het oog van uw God, dat op u rust, u niet hindert.

Want anderen kan Gods oog ons wel waarlijk. De Psalmist bezong het zoo gevoelig: "Heere, zoo riep hij uit, Gij doorgrondt en Gij kent mij. Gij weet mijn zitten en mijn opstaan. Gij omringt mijn gaan en mijn liggen, en Gij zijt al mijn wegen gewend. Gij kent mij van achter en van voren. Gij zet uw hand op mij." De kennis is mij te hoog, ze is te wonderbaar. Ik kan er niet bij. En dat zeggen van David: "Gij zet uw hand op mij", toont u duidelijk, hoe David door dat altoos staren en gluren van Gods oog op heel zijn wesen, zich ge drukt gevoelde. O, er lag ook heel iets anders, er lag ook zoo overvloedige vertroosting in. En het eind van Psalm 139 is dan ook de bede: "Leid mij op den eeuwigen weg!" Maar de eerste indruk, dien ge opvangt, zoo ge klaar en diep inderkt wat het is, dat het oog en de blik van uw God nooit van u af is, altoos op u indringt en u overal vervolgt, kan niet anders dan *benauwen*, niet op zichzelf, maar om uw onheiligheid. Denk alle zonde weg, en die aldoorringendheid van Gods heilig oog zou u niet anders dan den lust uwer ziele en den wellust van uw hart brengen. Maar die heilige toestand bestaat niet meer. Heel uw aanzien, heel uw leven op aarde hangt in de nevelen der onheiligheid, en als dan door die nevelen het heilig oog van uw God heendringt, en u als boort in de ziele, en er in boort met zulk een overmacht, dat ge voelt er u niet aan te kunnen onttrekken, — dan is uw eerste gewaarwording een gevoel van beklemmdheid, van iets dat u drukt, van een u benauwende overmacht. Steeds dat oog van uw God op u gericht, en zó op u gericht dat 't nooit één enkele seconde u met rust laat, o, 't is heerlijk, 't is uw redding, 't is 't zaligt u overkomen kan, en als ge er maar in doorleef, glijdt al wat eerst drukte en benauwde, van u af, om u niets dan een zalige gewaarwording over te laten; maar 't begint in ons zondig aanzien toch altoos weer met de gewaarwording, die David aldus vertolkt: "Gij zet uw hand op mij".

Aan dit zeggen voelt ge, hoe warm en bezielend het ervaren van Gods nabijheid bij den zanger was. Let er wel op. Gods nabijheid kan zijn de nabijheid van een helper als ge in nood zit, en dan vindt ieder zeker die nabijheid heerlijk. Het kan ook zijn Gods nabijheid, als ge u verliest in zalige gepeinen, en dan is het een smaken van 't hemelsch zalige nu reeds hier op aarde. Maar als het bij die twee blijft, ontbreekt de grond. Dan roept ge dat nabijzijn nabij uw God en dat zijn van uw God nabij u slechts dan in, als ge er behoefte aan voelt, of om u uit uw nood te helpen, of om u een zalig oogenblik van sielgenot te schenken. Maar zoo is niet de onderwijzing der Schrift. De Schrift zegt u niet, dat uw God tot uwe dispositie is, als ge Hem in uwe nabijheid begeert, maar gaat veel dieper door tot op den grond van uw leven, en zegt u in Gods naam, dat uw God altijd bij en om u is; dat ge u nooit en nergens aan zijn oog onttrekken kunt; dat ge Hem steeds bezig vindt om u te bezien, eerge in den morgen uw oog ontsluit, en dat waar ge ook den lieven langen dag u heen beweegt, of als de nacht komt, u nederlegt, zijn alsiend en aldoorringend oog rusteloos op u gericht blijft, u niet een tik van den uwerzijds loslaat, u overal weet op te sporen, u vóór is, eergij aan uw God denkt, en bij alles en onder alles u geheel doorglurft, en naakt en geopend voor zijn heiligen Goddelijken blik vindt.

En gaat hier uw zielsorg voor open, dan wordt 't u zoo heel anders te moede. Dan toch is het niet meer: "Uw God alleen dan door u ingeroepen wanneer Hij u van noode is", maar: "Gij, door uw God opgeroepen bij dagen en bij nachten, van dat ge ontvangen en geboren werdt, totdat ge heensterft in het graf". Dan moet ge leven voor Gods aangezicht. Dan kunt ge in niets en door niets te weeg brengen, dat het oog van uw God niet op u rusten zou. Dan is alle leven buiten Gods blik en van onder zijn oog weg, ten eenenmale voor u afgesneden. Dan moet ge de bestraffing gevoelen, die van Gods oog en blik op u uitgaat. En dan is er geen vrede meer voor u te vinden, tenzij dan dat ge u zondig wesen in Christus veranderd weet, en nu uit dat zoekend oog van uw God de genade in Christus u voelt toespreken. En dan gaat vanzelf alle schrik, alle gevoel van hinder en druk weg, dan wijkt alle gewaarwording van 't benauwende, dat anders in dat altijd u zoekend oog van uw God voor u lag, en dan wordt 't veel eer omgekeerd, in dat oog van uw God dat op u rust, steun voor uw heilig beoeloen vonden. Zonder uw God verlaten, en eerst als ge dat oog weer ontwaart, u bij uw Vader thuis gevoelen. De eenige waarachtige, doeltreffende ruste voor uw menschelijk hart.

Dit nu voelt ge het diepst, zoo ge dat zien van Gods oog op u omzet in de Schriftpreuken: "dat Hij u ziele gadeslaan". Dat is nog iets anders, dan dat u uw God over u waakt. Nog iets anders, dan dat Hij een schild voor u is. "U ziele gadeslaan", doelt niet op uw uitwendig levenslot, noch ook op uw vromen en mystieke omgang met uw God. Als er staat: "dat Hij u ziele gadeslaan" is er geen sprake van wat Gij doet, maar alleen van iets dat God doet. En wel hiervan, dat uw innerlijk zielsbestaan, uw verborgen wesen, wat ge uw hart en uw nieren saam kunt noemen, niet alleen voor uw God niet verborgen is, maar door Hem wordt bespied, begrund, met alle naarsichtig opgenomen; en dat niet slechts een enkel maal, maar rusteloos door; en wel zoo dat Hij van oogenblik tot oogenblik heel uw innerlijk bestaan gadeslaan. En deze wetenschap vooral is u zoo van noode.

O, ge weet 't wel, dat de Heere onze God een alwetend God is, en dat ge niets voor Hem verbergen kunt; maar het is nog iets zoo heel anders, zoo u wordt aangeregt, dat uw God aldus met u bezig is, aldus zich met u inlaat, aldus notitie van u neemt, en dat ge tot zelfs in het verborgen van uw wesen nooit iets doet, iets gevoelen, iets bedoelen of iets in u koesteren kunt, of God weet 't eer gijzelf 't weet, en doorziet tot op den bodem van uw wesen, wat er in u omgaat, in u is, in u opkomt, in u aan het rijpen is, of op wat onheiligs en egoistisch door u wordt gebroed.

En nu is het natuurlijk niet genoeg, dat ge dit toestemt, en erkent dat het zoo is, en dat 't niet anders zijn kan, maar nu moet dit een realiteit voor u worden, zodat ge, dank zij 't vaster worden van uw geloof, steeds meer elken dag, elken morgen en elken avond onder dien indruk van Gods blik in u begint te verkeeren. Niet dat ge af en toe zult inderken, maar zoo dat in u gewoon zelfbewustzijn vanzelf Gods gadeslaan van uw ziele is ingeweven. Niet als een tweede iets naast uw zielsbestaan, maar als iets dat van uw zielsbestaan onafscheidelijk wordt. De blauwe lucht straalt niet in haar kleurenpracht, tenzij het licht der zon er op valt. En zoo ook moet u de ziele niet kunnen opleven, zich niet kunnen roeren, niet kunnen uitrusten, tenzij de lichtglaas van Gods heilig oog er zich over uitspreidt.

Dan houdt die blik van uw God die in u ziele straalt, u op, sterkt en staalt u in de uder verleidings; beziet u in de worsteling waaromtrent uw God u roepen mag; en geeft u de weelde van zijn gemeenschap te smaken. En komt dan de bitterheid en de smart des levens over u, dan komt de vertroosting van uw God u daarbij toe, niet als een medicijn, dat u van buiten af in de wonde wordt gedrupt, maar als een vanzelfheid, die uit u ziele zelf opkomt, omdat het uw Oatfermer is, die weet en ziet en gadeslaan wat u ziele doet verkrampen.

DR. A. K.

Amsterdam, 2 Febr. 1912.

Ons Zendingblad, dat op zoo uitnemende wijze geredigeerd wordt door Ds. H. H. Dijkstra van Smilde en Ds. H. Hoekstra van Arnhem, verscheen met het nieuwe jaar ook in een nieuw gewaad gedost.

Noodig was dit wel, want onze Zendingblad was wat al te poover in zijn uiterlijken toot, en al maakt het kleed niet altijd den man, het oog wil toch ook zijn recht hebben. Het papier werd van beter kwaliteit, waardoor niet alleen het gedrukte schrift, maar ook de illustraties beter tot hun recht kunnen komen. Een steviger omslag van carton geeft ook uitwendig een deftiger en voornamer uiterlijk. En op de titelbladzijde kwam, wat reeds lang een wensch der lezers schijnt geweest te zijn, een stevigere "kop", die metterdaad niet onartistiek is uitgevoerd. Aan de eene zijde staat een Javanen, aan de andere zijde zit een Soembanees, die onze beide zendingsterreinen in "levenden lijve" u voor ogen stellen, en tusschen beide in ziet ge twee in elkaar gestrengelde handen, die elkaar broederlijk omklemmen en die volgens Ds. Dijkstra moeten voorstellen, hoe Javanen en Soembanees door den arbeid der Zending tot elkaar worden gebracht. Dit laatste symbool schijnt ons nu niet het gelukkigst gekozen en uitgevoerd. Want niet alleen, dat het doel der Zending toch hooger mikt en door een rijker zinnebeeld kon worden uitgedrukt, maar de voorstelling zelf werkt ietwat komisch, als ge ziet, dat deze beide handen... aan Europeanen ontleend zijn en uit de mouw van den Javanen zelfs een manchet te voorschijn komt! Maar deze kleine orijustheid in de kunst der Symboliek nu daargelaten, wenschen we ons Zendingblad met deze uitwendige verbetering van harte geluk, en we meenen, dat de lezers wel geen bezwaar zullen hebben, dat de abonnements-prijs iets verhoogd is, nu ze ook zooveel beter waar voor hun geld krijgen.

Gaarne grijpen we deze gelegenheid dan ook aan om op dit Zendingblad nog eens de aandacht onzer lezers te vestigen. Nu de zaak der Zending zoo op het hart onzer Kerken is gebonden, mag dit blad in geen Gerefomeerd huisgezin ontbreken. De kostelijke Schrift-meditaties, die Ds. Hoekstra geeft, doen u zien, welk een schat van weeken, opwekkingen en getuigenissen de Heilige Schrift u voor dezen Zendingarbeid geeft, en Ds. Hoekstra bezit een zeldzame virtuositeit om dat Schriftwoord ook voor onzen tijd te vertolken. In zijn brieven naar Antiochie, de eerste Zendingsgemeente, verhaalt Ds. Dijkstra met nu en dan een tijkje humor, wat er in 't land voor belangrijks op Zendinggebied voorvalt, en legt er soms duchtig de zweep op, wanneer er niet genoeg voor de Zending wordt gegeven. Maar wat in dezen Zendingbode toch het voornaamste is, zijn de uitvoerige berichten, die door onze Zendingdienaren uit Indië gezonden worden over hun arbeid, en waardoor we met hen kunnen medeleven in hun moeilijke werk, en zien kunnen, hoe God hun arbeid zegenet. En daarop ziende, acht ik het symbool van die beide handen toch achteraf zoo kwaad nog niet, want door deze Zendingbode reiken we de hand aan onze Zendingdienaren in Indië en wordt de gemeenschap der broederlijke liefde met hen levend gehouden.

Het verslag van den Evangelisatie-arbeid onzer Gerefomeerde Kerken in Noord-Brabant en Limburg, dat deze dagen ons werd toegezonden, legt ditmaal getuigenis af van ongedachten zegen en doetsien, hoe God de Heere ook hier een deur geopend heeft voor de verkondiging van het Evan gelie.

Het verslag verhaalt er dit van:

Dit jaar is rijk geweest aan heelijke verassing. In Venlo is het eerste kerkgebouw der Gerefomeerden verreesen. Een getuigenis van hulpe des Heeren en de toewijding der geloovigen. En niet alleen een gebouw, maar ook een kerk is er thans te Venlo, en onze broeder Dekker, aldaar jarenlang werkzaam, heeft de vervulling zijner begeerte en van zijn inspanning verkre-

gen. Hij is in de rol der Dienaren des Woords ingeschreven, als de eerste Gerefomeerde predikant van Venlo — van Limburg!

Zegne hem de Heere nog lang voor dit werk!

En meer dan dit is geschied. Toen Venlo's kerkgebouw door de jeugdige gemeente met haren leeraar was ingenomen, riep men elders om ruimte.

Onder den arbeid van onzen Broeder Da. Both werd te Eindhoven het huis te klein om te ontvangen, wie hooren wilde naar de prediking. Er was, in deren, zoo bij uitstek warmen zomer, zelfs geen staanplaatsje over.

Zoo kon het niet blijven! Want dan zouden wij het werk des Heeren belemmeren. En gedwongen, zoo zouden wij haast zeggen, want wij hebben het niet zonder beven begonnen, — heeft de Part. Synode geoordeeld, dat het tijd was ook Eindhoven aan een kerkgebouw te helpen. Moest er niet, de weg bereid? worden? Ziende in het bevel, geloovende, dat Hij, Die roept, getrouw is; biddende om Zijne zorg, is dat werk aanbesteed. En, — ongedacht voorspoedig, — is reeds op den Tweeden Kerstdag het kerkgebouw van Eindhoven aan zijn bestemming gewijd.

Met ootmoedigen dank erkennen wij dezen voortgang van het werk, waartoe de Heere ons oproep.

Maar nog waren wij niet der genoeg! Uit Maasricht kwam de vraag: "Moeten wij hier blijven zonder gelegenheid om saam te komen?" Het getal Gerefomeerden vermeerderde daar, en belangstelling van buiten werd sterker. Onder een vriendelike toot nu toe saamgekomen, moest, door huiselijke omstandigheden, het verpersoon d'at weldra eindigen.

Dank spreken wij hier uit aan den Broeder en Zaster, die sooveel offerzucht hadden voor de andere. Maar nu zij niet meer konden, wat zij tot heden gaarne gedaan hadden, — waar nu heen met onze saamkomst? En toen wij rondzagen naar een huis, voor verdraging, werd ons de plaats als vanzelf aangewezen.

De inwendige zending der Ned. Hervormden had zich uit Maasricht teruggetrokken. Haar verdraginglokaal stond te huur. En — schoon de stoffelijke last daardoor weer zwaarder werd, — wij hebben toch die plaats, welke, alhoewel voorloopig, geschikt is. En nu er door onze broeders Predikanten van den Evangelisatie-arbeid het Woord bediend wordt, komen er reeds een groot getal samen.

En om de maat voor dit jaar vol te meten, hebben wij ook te Heerlen ons gedroegen geuen, in dat uitgetrekt mijnegebied het Woord te doen bedienen.

't Is in een kamer, door een der broeders daar voor die gelegenheid beschikbaar gesteld, geschied. Maar, zullen daar de verdragingen vergaderd worden, dan moet, ook daar, een woning gehuurd worden in het middenpunt.

Mogen wij er de oogen voor sluiten? Doen, alsof wij dat waren? Zeggen: "naat heen, wordt verzadigd, en worit warm?"

Er zijn deze plaatsen zal 't niet blijven! Reeds fluisierend hooren wij de bede ook van andere plaatsen: "Ach, kom! en help ons!"

Metterdaad is dit een zeer verrassende en verblijdende tijding, maar een tijding, die ook een ernstige verantwoordelijkheid op onze Kerken legt.

Want waar God begeerte werkt naar de verkondiging van het zuivere Evangelie, daar mogen we niet door gebrek aan finantieele hulp deze broeders, die met zooveel toewijding zich aan dit Evangelisatie-werk geven, verlegen laten staan.

Deputaten klagen wel niet, maar het zelf zelf, dat ze voor al hun arbeid slechts sooveel ontvangen, als bij de Heidenzending voor één missionnairen Dienaar wordt bijgebragt, toont genoeg, dat er hier metterdaad een tekort aan hulpaardigheid is.

Onze liturgie.

X.

Voordat we overgaan tot ons onderzoek naar wat de H. Schrift aangaande den eeredienst der Apostolische Kerk ons leert, we het noodig, dat eerst duidelijk werd uiteengezet wat Calvijn en onze Gerefomeerde Kerken bedoelden, wanneer zij bij hun reformatie van den eeredienst het beginsel stelden, dat "God op geen andere wijze gediend of geerd mag worden, dan Hij in zijn Woord ons geboden heeft".

Niet zelden toot wordt door onze tegenstanders daaruit afgeleid, dat de Gerefomeerde Kerken ten opzichte van de inrichting der Kerk en van haar eeredienst een "wettisch" standpunt innemen, den Bijbel als een soort handboek beschouwen, waarin God de Heere ons haartij en precies alle liturgische voorschriften gegeven heeft, die de Kerk heeft op te volgen, zodat alle vrijheid van beweging hier ongeoorloofd zou wesen. En daartegenover stelt men dan, vooral van Lutherse zijde, dat de Lutherse Kerk van meet af een zooveel ruimer en vrijer standpunt heeft ingenomen, waar zij klaar en duidelijk uitsprak, dat deze uitwendige ceremonien en inrichtingen van den eeredienst aan het goedvinden der Kerk waren overgelaten, waardoor dan alleen de vrijheid van den Christen zou worden gehandhaafd.

Just om dit caricatuurbeld, dat van het zoogenaamde "Schriftuurlijke beginsel", dat onze Gerefomeerde Kerken ook voor den eeredienst handhaven, gemaakt is, te weerleggen, hebben we in ons laatste artikel met enkele sterksprekende voorbeelden aange-toond, hoe onwaar deze voorstelling is en hoe met name Calvijn van zulk een overdreven biblicisme zeker niet beschuldigd kan worden. Calvijn onderscheidt wel degelijk in de Schrift tusschen den *uiterlijken vorm* en de *ewig blijvende beginselen*. Hij denkt er niet aan, gelijk we toen uitdrukkelijk aantoonde, om elk liturgisch voorschrift, dat in de brieven der Apostelen voorkomt, voor onzen tijd bindend te verklaren, om dat hij uitnemend goed doorzag, dat deze voorschriften in verband stonden met geheel andere zeden en gewoonten, dan thans in gebruik zijn, en daarom in dien vorm voor ons niet meer gelden kunnen.

Hij blijft dus niet aan de letter hangen, waarschuwt zelfs tegen een te letterlijk opvatting en dringt telkens weer door tot de

geestelijke bedoeling van de Schrift. Zelfs gaat Calvijn nog verder, en gelijk we in het antwoord aan een inzender hebben aangetoond, leidt Calvijn uit de tegenstelling tusschen den Oud Testamentischen eeredienst en den Nieuw-Testamentischen af, dat de dienstbaarheid van wetten en inzettingen, waarmede Israel ook in zijn eeredienst was bezwaard, thans is afgeschaf; dat God de Heere daarom, gelijk hij het zelfs zoo kras uitdrukt, deze uitwendige inrichting van den eeredienst in *onze vrijheid* heeft gelaten, en dat niemand zich daarom mag opwerpen om den eeredienst van zijn eigen Kerk aan andere Kerken op te dringen, of Kerken, die in den eeredienst van de onze afwijken, deswege te veroordeelen. En dat dit nu niet een particulier gevoel was van Calvijn, maar dat al onze Gerefomeerde Kerken er zoo over dachten, kan wel het best blijken uit de zoogenaamde Confessio Helvetica Posterior, de Geloofsbelijdenis door Bullinger opgesteld voor de Zwitsersche Kerken en die door de meeste Gerefomeerde Kerken is overgenomen, waarin Bullinger waarschuwt, dat men toch geen juk van ceremonien aan de Kerken zal op leggen: wij keuren allerminst het gevoelen goet van degenen, die meenen, dat de Kerk door vele en velerlei ceremonien bij wijze van opvoedkundigen maatregel moet in toom worden gehouden. Want indien zelfs de Apostelen aan het Christenvolk niet hebben willen opleggen van de Godswege overgeleverde ceremonien en plechtigheden, wie zal hen dan thans willen lastig vallen met inzettingen, die door menschen zijn uitgevonden? Want hoe meer ceremonien men in de Kerk invoert en opeenhoopt, hoe meer afbreuk gedaan wordt aan de Christelijke vrijheid; (Art. XXVII) terwijl in het volgende artikel geleerd wordt, dat wanneer in de onderscheidene Kerken verschil van ceremonien gevonden wordt, niemand daarom moet meenen, dat dit eenheid der Kerk breken zou, wanneer de eenheid in de leer en het geloof maar be-waard wordt.

Maar hoester ten opzichte van de uitwendige ceremonien en inrichting van den eeredienst, de Gerefomeerde Kerken de vrijheid van de Kerken handhaafden, ze stelden daarnaast even beest, dat al wat tot het *wesen* van den eeredienst behoorde zoals de bediening des Woords en der Sacramenten, wel gebonden was aan Gods Woord, en hierbij van het voorschrift Gods niet mocht afgeweken worden. Wat hen daartoe dreef was, gelijk onze Belijdenis het zoo schoon uitdrukt, niet alleen het begin-sel, dat we niet wijzer moeten willen zijn dan God in Zijn Woord ons geboden heeft, maar vooral de eerbied voor het *Koningschap van Christus*, die alleen over zijn Kerk te gebieden heeft. We mogen niet afwijken van hetgeen "Christus onze Meester ons verordeneerd heeft," is de grondtoon, die telkens in onze Belijdenisschriften weerklinkt, en daarom verwierpen ze "alle menschelijke vonden en wetten, die men zou willen invoeren om God te dienen en daar door de conscientien te binden en te dwingen in wat maniere ook" (Art. XXII onzer Belijdenis). Diepe ootmoed, een onvoorwaardelijk buigen voor de ordinantien van Christus, een alleen opvolgen willen van wat Hij ons bevolen heeft, is juist het beste middel om te ontkomen aan alle alvernij van menschelijke inzettingen en bepalingen, waarmede de Roomsche Kerk de conscientien in dienstbaarheid gebonden heeft.

Daarom stelden ze als kenmerk der ware Kerk, dat deze de "reine predikatie des Evangelies oefene", d. w. z. de zuivere en onvermengde prediking, waarin naar Gods bevel alleen het Woord Gods gebracht wordt (Art. XXIX) en verwierpen ze elk ander menschelijk middel om de gemeente te onderwijzen, de aandacht te boeien of door uitwendige voorstellingen de belangstelling te wekken, omdat we niet wijzer moeten zijn dan God, die zijne Christenen niet door stomme beelden, maar door de levende bediening van Zijn Woord wil onderwezen hebben (Heid. Cat. vr. 98).

En niet minder stijpt dan bij de bediening des Woords stelden ze prijs op dat Schriftuurlijk beginsel bij de bediening der Sacramenten. Ze wilden van geen andere Sacramenten weten dan Doop en Avondmaal, omdat "we tevreden moeten zijn met het getal der Sacramenten, die Christus onze Meester ons verordeneerd heeft" (Art. XXXIII), en verwierpen daarom de Sacramenten, die de Roomsche Kerk daarboven had ingevoerd.

Maar ook wat de wijze van bediening dezer Sacramenten aangaat, eischen ze, dat de Kerk zich zou houden "aan de *reine* bediening der Sacramenten, gelijk Christus ze heeft ingesteld" (Art. XXXIX), en verwierpen ze daarom "alle innigseelen en verdoemelijke vonden, die de menschen bij de Sacramenten gedaan en gemengd hebben als ontheilighingen daarvan", en leerden ze, dat "men zich moet laten vergenoegen met de ordening, die Christus en de Apostelen ons geleerd hebben" (Art. XXXV). En hun hoofdgrief tegen de Roomsche Kerk was juist, dat deze "de Sacramenten niet bedient, gelijk Christus ze in Zijn Woord verordend heeft, maar dat ze daar af en toe doet, gelijk als het haar goetdunkt" (Art. XXIX).

Voor al datgene wat in den eeredienst wettelijk is, wat in dezen eeredienst den "dienst Gods" uitmaakt, met name van de bediening des Woords en der Sacramenten, handhaafden onze Gerefomeerde Vaders dus wel zeer beest, dat we daarin aan Gods Woord gebonden zijn en niemand, ook geen Kerk, het recht heeft, daaraan iets toe of af te doen.

Maar hoe beest onze Gerefomeerde Kerken dit standpunt innamen ten opzichte van den eigenlijken dienst Gods, ze hebben dit beginsel nooit zoover doorgetrokken, alsof de Kerk in de uitwendige inrichtingen van den eeredienst niet vrij zou wesen datgene te bepalen, wat tot stichting der

gemeente kan dienen, mits men maar aan de algemeene regelen der Schrift zich hield. De Westminsterse Geloofsbelijdenis die wel de rijpste vrucht is van onze Gerefomeerde Theologie, heeft dit zelfs uitdrukkelijk uitgesproken in het geloofsartikel, waar ze over het gezag van Gods Woord zich uitsprekt: "De geheele raad Gods betreffende alle dingen, die noodig zijn voor Zijn eigen glorie, de behoudenis der menschen, hun geloof en leven, is of met uitgedrukte woorden in de Schrift vervat of kan bij goede en wettige gevolgtrekking daaruit worden afgeleid, waaraan nooit iets mag worden toegevoegd". Maar na dit Gerefomeerde beginsel op den voorgrond te hebben gesteld, voegt de Synode van Westminster er terstond aan toe: "maar desniettegenstaande erkennen we, dat er sommige uitwendige dingen zijn, welke betrekking hebben op den eeredienst van God, en gemeen zijn aan andere menschelijke handeligen en samenkomsten, die geordend moeten worden door gebruik te maken van het licht der natuur en de Christelijke voorzichtigheid naar de algemeene regelen van Gods Woord, welke altoos in acht moeten worden genomen." (Cap. I § 6.)

Dr. H. H. K.

Voor Kootwyls Scholen.

Ingekomen bij ondergeteekende en in seer hartelijken dank ontvangen: lett. H. Postmerk Rossum f 2.50; van den heer J. van Huizen te Utrecht f 3.50.

Dr. J. H. HOUTZAGERS.

Kootwyl.

voorzitter.

Teestatel.

ALEXANDER WHYTE D. D. — BUNYAN'S KRAKTIJEN IN ZIJN PELGRIMSREIZE NAAR DE EREWEGHEID. Naar den heid. boek d. w. z. 1401 C. LION CACHET. Te Groningen bij J. B. Wolters. U. M. 1912.

De heer C. LION CACHET, te's GRAVENHAGE, een broeder van wijlen mijn vriend Dr. F. LION CACHET, heeft goed gedaan met dat boek van den Engelschen schrijver een Nederlandsche bewerking te geven.

Wat hem er toe dreef, vertelt hij in zijn Voorrede. Het was allereerst tot eigen leering. "Maar nu we dien arbeid voltooit hebben, hopen we, dat de kundige, wijze en innig godsdienstige schrijver, — L. C. heeft WHYTE op het oog — hier invloed in ruime mate bekomt, ook in de kringen van hen, die zich ongelooovigen noemen. Het is onze innige overtuiging, dat niemand dit boek leest zonder te groeien in zelfkennis. En nu is zelfkennis nog wel geen zelfverbetering. Maar zij is een weg. En wie dan naar zelfverbetering tracht, vindt allicht de Weg".

Metterdaad heeft dit boek van WHYTE een religieus sedelike strekking. De stof is ontleend aan JOHN BUNYAN'S voornaamste en meest bekende werk door hem gecoriceerd in zijn kerker te Bedford, THE PILGRIM'S PROGRESS FROM THIS WORLD TO THAT WHICH IS TO COME, dat te Londen in 1641 werd uitgegeven en bijkans in alle Europeesche talen is overgezet.

Ook ten onzent is de PELGRIMSREIZE, onder Christenen, nog altijd een veel gelezen boek. Een mijner vrienden deelde mij eens mee, dat zijn dochter, een meisje van meer dan gewone eerdeite, het bijkans woordelijk van buiten had geleerd. Deze machtie allegorie van het christen-leven is dan ook niet alleen een van de beste werken op het gebied van de aasmische literatuur der protestantische wereld, maar heeft ook hooge esthetische waarde. "Het bief", zoo schrijft MACAULAY in zijn GESCHIEDENIS VAN ENGLAND, "gedurende meer dan een eeuw de vreugde van godvruchtige hutbewoners en ambachtslieden, eer het zijn welverdiende plaats, als klassiek geschrift, in de boekenrij innam". Maar sedert werd de vroegere ketelapper van ELSTOW, de man met zijn donker certuus, maar krachtadige bekeering, de puriteische allegorist, wegens dit zijn werk, door Engelsche schrijvers, als COWLEY, WALTER SCOTT, COLERIDGE e.a. oegroot als een auteur waard, hooi tekenende vorm draagt. En ook de Fransche schrijver TAINE, die op het gebied van literaire kritiek een bevoegd beoordeelaar is, getuigt van BUNYAN: "Il a l'abondance, le naturel, l'aisance, la netteté d'Homere".

MACAULAY schrijft, in dat ze hoofdstuk van zijn GESCHIEDENIS, waaruit ik boven citeerde, "Bui van is evenzeer de grootste der allegoristen, als Demosthenes de eerste der redenaars, of Shakespeare de eerste der treurspeldichters geweest is. Andere allegoristen hebben geijne vindigrijkeheid aan den dag gelegd; maar geen hunner is ooit in staat geweest het hart zoo te roeren en abstracties tot voorwerpen van angstige belangstelling, van medelijden en van liefde te maken".

"Abstracties tot voorwerpen van belangstelling, van medelijden, van liefde te maken". Dat was de kunst van dezen allegorist.

Wie voelt iets voor abstracties, voor afgetrokkenheden als de haltarrigheid en de gezeglijkheid, de vreesachtigheid en de kleimmoedigheid, de luiheid en de laatzindigheid, de onkundigheid en de eerlijkheid, of ook het mondchristendom?

Verhandel zoo'n onderwerp voor hutbewoners en ambachtslieden, het zal u blijken het ware middel te zijn om hun belangstelling in uw woord voor goed te verliezen. Neem als proefder den cultuurnensch, en het resultaat zal hetzelfde zijn: alleen maar, omdat zijn belevingsdief meebrengt u niet te zeer te toonen, dat hij u "crant vervelend" vindt — sal het wat minder spoedig merkbaar wesen.

Met name mogen ook aankomende kandelredenaars zich deze dingen voor gezegd houden.

Maar, waardoor heeft nu BUNYAN de belangstelling der hutbewoners en ambachtslieden en ook der cultuurnensch voor zijn boek gaande gehouden en doet hij het nog?

Zeker, voortvoerd de PELGRIMSREIZE in handen kwam of komt van Christenen, is dat allereerst wel te danken aan den inhoud. "De Pelgrim gaat", zoo beschrijft een der Duitsche vertalers den inhoud, "uit den dienst der wereld. Deze dienst zelf, de kennis der sonden, het verlangen naar genade, de bekeering, de valstrikken welke ook den bekeerde nog gespannen worden, zijn strijd en zijn aanvechtingen en eindelijk zijn ingaan in het Jeruzalem dat boven is, dat alles wordt hier geteekend".

Maar, deze onderwerpen zijn ook door andere schrijvers behandeld, en althans van velen hunner behooren de werken waarin zij dat gedaan hebben, tot de categorie der veel geprezen, doch weinig meer gelezen boeken.

Daarbij komt, en dit maakt het verschijnsel

nog w
men
hen
inter
Het
zitten
Eo
MACA
van b
maken
Daa
mach
PELO
ontwa
Dan
In c
Zek
even
and
Hij
perso
De
de kl
moed
Ma
ties d
voor h
als B
Waa
Ik m
maar
v d
Vand
zoals
ge ma
maar
ziel b
eise o
stof w
dicht
niet, a
die ge
hun v
ziel-lev
En d
deze p
komen
maar al
morgen
D-art
weken
En,
op al
hen v
mitten
weer bu
en dat
graver
Het i
dan o
rische
KAVA
Het b
LION
kan dien
van BUN
aanbeve
Naar
PELO
wereld
hetzij in
ling gele
is voor
kelijk.
Of er
Voor
den voor
zij reke
Zij kan
Daarom
kringen
zoals Li
Maar, i
Nederla
stiechen.
Het k
het gele
vo-mog
vorming.
Want h
Daarom
kringen.
Ik eind
de bew
van W
steken.
Alleen
zijn Voor
dan toot
deed.
Dat hij
georiente
Een vor
Aan de
TERT uit
laar WH
Op bla
den wi
denken s
bedenda
product
geworden.
Meoig l
Bauer" l
Moet je
Ik me
even bij
zoo zegg
woorden t
kaarsche
die in de
seer beke
Ds. Sch
zijn prac
onderwijs
roeping de
Wij heb
roeping v
witten h
gewicht g
Onze k
boren en
honne voor
God heeft
geboorte
van zijn vol
Heere huns
harte, van
en met al
oude natu
te wandelen
toegerust
van de kee
en toornst
een gewicht
zijn met de
en door de
wordigen t
allertij wind
Wat moet